

MAGYAR IZRAELITA.

Hitfelekezeti érdekű hetilap.

Kiadó: **Leitner M. L.** könyv- és könyvdatulajdonos.

Felolós szerkesztő: **Tencer Pál.**

<p>Előfizetési feltételek: Pesten házhozordással, vidékre postai szétküldéssel. Egész évre 6 frt. fél évre 3 frt.</p>	<p>Szerkesztői iroda: Deák Ferencz-utca 5-ik szám, 2-ik emelet, hová a kéziratok intézendők.</p>	<p>Megjelenik minden csütörtökön egy egész iven. Hirdetményekért a 30 krnyi bélyegdíjon fölül egy félhasábos petsor után 3 kr. számíttatik.</p>
---	---	---

Az „Israelita Magyar-Egylet?”

I.

Minthogy ezen társulat ez évnek szeptember második felében közgyűlést szándékozik tartani, három fontos kérdés merül fel: megfelelt-e az egylet feladatának? korszerű-e még ezentul is? Tehet-e a magyar-honi zsidóságnak hasznos szolgálatokat?

Azon véleményben vagyunk, hogy csak is kötelességünket teljesítjük, ha röviden, de a mellett a leg-tárgyilagosabb részrehajlatlansággal törekszünk a fel-tett kérdésekre felelni.

Midőn az „Izr.-M.-Egy.” 1860 november 19-én 12 évi szünet után újra megalakult, a magyar nyelvnek, a magyar irodalomnak és a nemzeti szellemnek a magyar-honi izraeliták közötti terjesztését tűzte ki magának czélul.

Az egylet ezen kitűzött iránya vonzerővel bírt, mert alig mult el egy hónap és az egyletnek mintegy 700 tagja volt.

Nem kellett különös rábeszélő tehetség valakit arra bírni, hogy nevét az egylet által kibocsátott alá-írási ivre jegyezze, mert kevés kivétellel mindenki készséggel és örömmel sietett tőle kitelhetőleg a kitű-zött czél elérését előmozdítani. Az egyetértést, a ki-tűzött czél felé törekvést senki sem zavarta, senki za-varni nem merte, még az akkori községi előljáróság is, mely pedig nem nagy rokonszenvvel viseltetett a tár-sulat iránt, erkölcsi kötelességének tartotta az egyle-tet gyámolítani: maga a helybeli főrabbi is az I. M. E. tagja volt.

A ki tudni akarja, hogy megfelelt-e az egylet fel-adatának, annak le kívánjuk nagyjában írni azt, a mit az egylet fenállása óta tett és tenni akart.

Az első évben az egylet szépirodalmi felolva-sásokat tartatott; ingyen tanított magyar nyelvet; kiadott héber, magyar és német olvasókönyvet, meg-jelent küldöttségileg a nyilvános és magántanodákban, hol magyar könyvekkel jutalmazta a magyar nyelvben magukat kitüntető tanítványokat, a vizsgák ered-ményéről pedig jelentést tön a hirlapokban; megviz-sgált magyar tanítókat, hogy a magyar nyelvben való ké-pességükről meggyőződjenek és községeknek ajánlhassa; gyámolított anyagilag néhány zsidó magyar író; ma-gához édesgetett tehetséges fiatal embereket, kik fel tudtak már akkor hevülni a jó és szépért, a nélkül, hogy náluk az elbizakodottság lábra kapott volna, kik már ma annyira vitték, hogy méltán a magyar-honi zsidóság becsületére válnak; alkalmat szolgáltatott soknak azáltal is a magyar nyelvet elsajátítani, hogy

számos hirlappal ellátott olvasótermét és válogatott magyar könyvtárát rendelkezésére bocsátotta minden-kinek.

Ugyancsak 61-ben az egyletben történt összejö-vetelek, tanácskozások és társalgások folytán keletke-zett a fővárosi zsidók között egy tekintélylyel bíró párt, melynek jelesbjeit a hitközség tagjai a község élére állítottak, és később Hirschler párt név alatt működött áldásdusan a zsidók érdekében.

Ez volt körülbelül nagyjában az egylet első évi működése, mi felfogásunk szerint mindenkit kielégít-hetett.

Ez mind, miént már említők, a legszebb egyetér-tésben történt, mert a zsidók úgy mint az egész nem-zet, a legszebb és legboldogabb jövőnek néztek elé.

A 61-ben történt országgyűlési feloszlítás után sötét felhők tüntek fel a láthatáron! elsomorodott az egész nemzet, kétszeresen a magyar zsidók, részben azért, mert szívük forró szeretettel és hűséggel dobo-gott a nemzet jólléteért, részben pedig azért, mert a zsidónak látnia kellett a képviselőház magatartását, mely egyenjogosítás helyett részletes emancipatióval foglalkozott.

A képviselőház ezen említett magatartása nagyon kedvezőtlen volt az egyletre. Sokan ugyanis fölösle-gesnek tartották azt, hogy ezentul is létezzék egy let, mely a zsidók között nemzeti nyelvet vagy irodalmat terjeszsen, mások pedig fölöslegesnek, hogy a zsidók másoknál inkább mozdítsák elő a nemzet érdekeit ak-kor, a midőn a nemzet a zsidók érdekeit háttérbe szo-ritani kívánja. „Nem látjuk mi szükségét ezen egylet-nek”, mondá egyike a legbuzgóbb egyleti tagoknak — „tudunk mi úgy magyarul, mint a hon többi lakosa.” És a zsidók ezen nyomasztó hangulata mellett az egy-let mégis fentartatott, mert az egylet legtöbb tagja méltán bizott az élén álló férfiakban, kikről senki fel nem teheté, hogy ambitióból viselik hivatalukat.

Ilyen volt az első évben az I. M. E. sorsa; ez az, a mit az egylet első évi működéséről nagyjában felho-zunk, hogy kimutassuk, miszerint az egylet kötelessé-gének eleget tett.

A második évben az I. M. E. a tanítói értekezlet-tel, az első magyar izraelita naptár és évkönyvnek szer-kesztésével s kiadásával és a magyar-honi hitközségek-re vonatkozó statistikai adatok megszerzésével foglal-kozott.

A tanítói értekezlet 1862. évi április 27-én és 28-án általános részvét és lelkesedés mellett ment végbe. Az egyes községek rabbik, előljárók, iskolai igazgatók vagy tanítók álta l voltak képviselve. Ezen értekezle

kétség kívül egyik legfontosabb és legüdösebb lépés volt, mely a magyar zsidók érdekében évtizedek óta történt, és bátran lehet elmondani, hogy az egylet ezen lépése által az összes magyar honi izraeliták elismerését érdemelte ki magának.

Az évkönyv és naptár a második év utolsó hónapjában jelent meg. Az összes magyar, úgy szintén a bel- és külföldi hitfelekezeti lapok a legnagyobb elismeréssel nyilatkoztak e jeles évkönyvről, mely az I. M. E. történetén kívül, még több más tudományos cikket is tartalmazott.

A hitközségekre vonatkozó statisztikai adatok megszerzésében az egylet eléggé fáradozott, de törekvése meghiusult, a mennyiben ily adatokat csak 32 községtől kapott, pedig mintegy 150 lón ez iránt a legnagyobb tisztelettel megkérve.

Ezekén kívül az egylet az első évben felvett működést sikerdusan folytatta. A magyar nyelvből tartott ingyenoktatásra mindig számosabban jártak el; a szépirodalmi felolvasások mellett Grossmann Ignác tanár még népszerű felolvasásokat is tartott a természettudományok köréből, egy szóval, megtörtént minden, mi a kitűzött cél elérését előmozdithatta: terjesztetett a magyar nyelv, irodalom- és a nemzeti szellem.

Pest 1867 július 29-én.

Visszatérünk a július 24-én tartott közgyűlésre, minthogy mult számunkban csak lapunk zártával irhattuk az ismert rövid jelentést.

Szabó János, városi képviselő, a zsidók egyenjogúsítását illető indítványának felolvasása után elmondá, miszerint vannak kérdések, melyek már annyira megérték, hogy azoknak még csak törvénybe foglalásuk van hátra, és ilyen az izraeliták teljes egyenjogúsága is, melyet nyugat Europa már életbe léptetett, és most az europai közvélemény követeli, hogy a civilizatio közepette megszűnjék az izraelitáknak martirsága. Nekünk nem szabad — ugymond a derék szónok, — az europai közvéleménnyel ellenkezésbe jönnünk, de a politikai eszély is azt tanácsolja, hogy a bennünket körülvevő sok nemzetiség között ne lökjük el magunktól azokat, kik a veszély idejében velünk tartottak.

Erre több percig tartó zugás támadt, sőt akadt olyan képviselő is, ki tiltakozó taglejtések között fennhangon fakadt hahotára.

Szabó ur azonban emelkedett hangon kijelenté, hogy ő a zugás és a hahota daczára is bátran ki meri mondani, hogy az izraeliták, mint eddig is, vetélkedni fognak a hazafiságban és szeretni fogják hazájukat. A szónok folytatja beszédét és azon meggyőződésnek ad kifejezést, hogy ha ily testület e kérdésben nyilatkozik és kijelentésének sulyát mérlegbe veti, nagyon megkönnyíti a kérdés megoldását.

Mivel azonban az országgyűlés legközelebbi ülés szakára ezen kérdés ki van tűzve, és a ministerium is ezt magáévá tévén törvényjavaslatot készít, és annak az országgyűlésen keresztül vitelét a belvárosi képviselő Deák Ferencz kezébe vette, továbbá több városi képviselő oda nyilatkozik, hogy ha Pest városa ezen kérdést most tárgyalás alá veszi, úgy tűnik fel, mintha nem bizna az országgyűlésben és arra pressiót gyakorolni szándékozik, és ezáltal talán a kérdés megoldásának és az ügy szentségének ártana: — indítvá-

nyát visszaveszi és annak érdemleges tárgyalását nem kívánja.

A derék képviselők nagy helyesléssel fogadták, hogy Szabó ur indítványát visszaveszi és annak tárgyalását nem kívánja, épen azért annyival inkább voltak még indignálva, hogy Pulszky Ferencz ur a visszavett indítványt magáévá tette és kijelenté, hogy nevetségesnek tartja azon állítást. mintha ez az országgyűlésre pressiót gyakorolna. Pulszky ur ellenkezőleg úgy van meggyőződve, hogy Pest városának kötelessége azt tenni, sőt szégyen volna reá, ha ezt nem tenné, mert itt a város becsülete forog kérdésben. Az igen tisztelt szónok beszédének utolsó két mondata valóságos vihart idézett elő, úgy, hogy több percig a zaj folytán egyik a másik szavát nem hallhatta.

A főpolgármester és elnök kijelenté, hogy a politikai kérdések megoldásában becsületről szó nem lehet, azért a szónokat rendre utasítja. Pulszky ur elfogadta Szentkirályi urnak rendre utasítását, de beszédét tovább folytatja, vissza nem ijedvén még attól sem, hogy az elnök ur rendre utasítását nagy helyesléssel fogadták.

Ha ma nem történt volna semmi ezen ügyben — mondja a derék szónok — ő azt a jury összeírása folytán történtek végett kötelességének tartotta volna szőnyegre hozni, és emlékezteti a közgyűlést a Mühlfeld birodalmi tanácsos által rólunk elmondottakra, mi a magyaroknak dicsőségére semmiképen sem válik.

Pulszky ur azt kívánja, hogy a szabadság olyan legyen, mint a levegő, hogy azt mindenki valláskülönbség nélkül szivhassa be, és mindenkinek vallása tiszteletben tartassék. Ha mi az izraelitákkal — mondja a szónok — az industriális és kereskedelmi téren, a váltótörvényszéknél mint birákkal és még több más ügyben közösen részt tudunk venni, úgy mondjuk ki nyíltan, hogy mi az izraelitákat mint teljes egyenjogu testvéreket ismerjük el, és ne várjuk, míg azt az országgyűlés fogja kimondani, a mikor azután azokat elismerni muszáj és kell: a mi reánk nézve sokkal kellemetlenebb, mintha önszántunkból tesszük. Kimondatni kérem tehát, hogy mi a szabadságot mindenkire valláskülönbség nélkül kiterjeszteni kívánjuk és a szabadság teljes élvezete Magyarországon ne legyen a valláshoz kötve.

Pulszky Ferencz ur szavai a képviselő urakra semmi hatást sem tettek, hatást P. ur csak úgy szülhetett volna, ha azt mondja: a zsidókról minek is beszélni, ők fizessenek adót, ők védelmezzék a hazát, jogaikról majd talán más alkalommal fogunk szólni. Mi előre is megjósolhattuk a derék szónoknak, hogy hahotára fognak fakadni, ha a zsidók mellett szólal fel, mert emlékezünk még, hogy miképen fogadták igen tisztelt Bertha Sándor képviselő urnak 1860. december 24 én Pest városa közgyűlésen tartott beszédét, ki akkor azt merészelte állítani, hogy Magyarország csak a mivel Europa nyomán indul, ha az izraelitákat egyenjogusítja. Azóta a képviselő urak nem tanultak, de fájdalom nem is feledtek semmit, mert akkor is indignatioval fogadták Bertha Sándor ur beszédét, midőn bátorkodott a most már elhunyt érdemdús Kern Jakab városi képviselőnek ajánlani, pedig nagyon kevés volt azon igen tisztelt képviselők közül, kik annyi érdemet szereztek maguknak, mint épen az ajánlott Kern Jakab.

Pulszky Ferencz után Simon Florent szólal fel és elmondja, hogy téves felfogást lát Szabó és Pulszky állításaiban. Ő ugyanis azt hiszi, hogy nem szükséges erkölcsi pressiót gyakorolni, mert az országgyűlés és a ministerium is a kérdést magáévá tette, azért tehát nem akar az indítvány érdeme tárgyába ereszkedni. S. ur azt hiszi továbbá: miután a kormány egyes törvényjavaslatot kíván az országgyűlés elébe terjeszteni, indítványozza, hogy a közgyűlés a napirendre térjen át.

Simon ur indítványa természetesen el lön fogadva, és Simon ur neve ragyogni fog, nem ugyan a hazai történelemben, hanem — Pest városa jegyzőkönyvében.

Az esküdtzéki bírák összeírásánál történt megbocsáthatlan eljárás folytán leérkezett és felolvasott ministeri rendelet szintén igen heves eszmecserére adott alkalmat.

Simon Florent ugyanis e rendeletet, mielőtt a közgyűlés érdemleges tárgyalásába bocsátkoznék, a jogi bizottmánynak kívánja előbb kiadatni javaslat és véleményezés végett, minthogy közjogi szempontból nem helyeselheti a ministerium azon eljárását, hogy az esküdtzéki bírák ügyében kibocsátott egyik rendeletét a polgármester személyéhez czimezte.

Mire Pulszky következőleg válaszol: A zsidók egyenjogosítására vonatkozó indítványnál gyengédek óhajtanak az urak lenni és pressiót nem gyakorolni, ezen kérdésnél pedig Szatmár és Hevesmegye példáját akarják követni, mert a zsidók ellen cselekszenek. (Nagy zugás.) Én tisztában vagyok vele — mond a szónok — hogy előbb teljesíteni kell a miniszteri rendeletet és azt minden áron végrehajtani, és ha benne sérelmet lát a közgyűlés, a teljesítés után representáljon; mi nem vonhatjuk kétségbe a miniszter jogát, és nem is tehetjük fel róla, hogy a mi jogainkat sérteni akarná, mert a miniszter is okos ember, és csak úgy tudja a jogot, mint mi, és azt a representatio sulya alatt sem fogja megváltoztatni.

Szabó J. ur is Pulszky véleményét helyesli. A miniszter szabadelvűbb — mond Sz. ur — mint a hatóság, mert a hol a törvény nem egészen világos, azt szabad értelemben magyarázta, míg a hatóság ellenkezőleg járt el és nem írta össze az izraelitákat, és csak azon izraelitákat vette be az esküdtzéki bírák névsorába, kik reclamáltak.

Mielőtt a főpolgármester ezen indítványt szavazás alá bocsátná, Simon Florent és Pulszky Ferencz még egyszer felszólalnak. S. ur nem akar hozzászólni, míg a miniszteri rendelet elébb a jogi vagy sérelmi bizottmánynak ki nem adatott véleményezés végett.

Pulszky pedig azt mondja: Azt hiszik önök, a ministerium nem az országgyűlésnek, hanem nekünk felelős? Vagy úgy akarnak önök tenni, mint Szatmár, Heves! Pulszky ezen utolsó mondata után a legnagyobb vihar tört ki, a terem minden részében iszonyu zaj támadt, míg az elnöknek hosszan tartó csengetése után a zaj néhány pillanatra megszűnik. „Más zugás és morgásnak álltam én már szemben és nem ijedtem vissza róla; én névszerinti szavazást kívánok, hogy hadd ismerje az ország és a ministerium, hogy kik azok, kik mellette, — és igenis — kik azok, a kik ellene szavaztak.” Pulszkynek ezen végszavai után olyan rettenő lárma támadt, minőt még Pest városa közgyűlésén soha sem hallottak.

Végre szavazás alá bocsátja az elnök az indítvá-

nyokat, és Simon Florent indítványa nagy többséggel lön elfogadva.

A fővárosi zsidóság, midőn az alkotmány visszaállítását ünnepelte, egy szép és boldog jövő reményhullámain ringatá lelkét. Ki tehet róla, hogy oly iszonyuan csalatkozott! Mi azonban ily felmerülő megszorító jelenetek daczára sem akarunk kételkedni, hogy a magyar nemzet igazságosabb és méltányosabb irányunkban, mint Pest városának közgyűlése.

Héber és magyar oktatás a pesti izraelita tanítóképezdében.

Sajnos, de való tapasztalás az, mikép bizonyos zsidó körökben a héber nyelv tanulmányozása még mindig a szekér ötödik kerekének tekintetik; és noha újabb időben tetemesen csökkent azoknak száma, kik a héberbeni tudatlanságukkal dicsekszenek, mindazonáltal e tekintetben csak annyiban haladtak előre, a mennyiben a héber ismereteket ma már nem fölöslegesnek ugyan, de azért szükséges rosznál egyébnek aligha ismerik el.

Hogy e vád nem alaptalan, arról kiki meggyőződhetik, ha a kis fáradságot nem resteli, a pesti izr. tanítóképezdei órarendet kissé átlapozgatni. Ebből ugyanis kitűnik, mikép a héber szak tanítási ideje se nem több, se nem kevesebb — ez utóbbit ugyan biztosan nem állíthatjuk — hetenkinti három óránál. Vessük össze már most ezen óraszámot az elemi iskolákéval és találni fogjuk, mikép itt az I. és II. osztályban 4, a III. és IV.-ben pedig 6 óra van szárvva a héber szak tanítására, ide nem értve a vallástani órákat. Ezen aránytalanságot még azon körülmény is növeli, hogy az elemi iskolák tanfolyama legalább is 4—5 évi, hol az a pesti képezdében csak kettőre van szabva. Mi esoda aztán, mikép a tanító e rövid volta károsan hat egyszersmind a tanítás módjára is. A helyett t. i., hogy a szentírás eredeti szövege kiválóbb kommentárjaival közvetlenül és tüzetesen ismertetnék, valamint írásbeli feladatok gyakoroltatnának a tanítójelöltekkel, — az összes héber oktatás néhány száraz nyelvtani szabályra szorítkozik.*)

Ily körülmények közt aztán vajmi könnyen megeshetik, hogy a héberben szaktanító által oktatott tanítvány jóval fölülhaladja képezdebéli tanítóját, mi ennek tekintélyét aligha öregbíti.

Valóban nem tudjuk, mily gyakorlati célja lehetne oly oktatásnak, mely nem igen több a semminél, de igenis kevesebb a valaminél. Hisz ily héber oktatásban körülbelül azok is részeltettek, kik Benisch ur igazgatósága alatt a keresztény képezdét látogatták, és azt csak fel nem tehetjük, hogy az izr. preperandiát csupán névváltozás kedvéért különítették volna el az előbitől.

Nagyon természetesnek találjuk, mikép a keresztényen B. nem sokat törődött zsidó tanítójelöltjei héber oktatásával, de Lederer urnak ezen közönyét saját hitrokoni irányában szegény eszünkkel meg nem érthetjük.

L. urnak tudnia kellene, mikép először is izraeli-

*) Jól tudjuk, mikép nemesak mindezen tárgyak, hanem többek közt még Onkelos tanítása is ígértetik, de erre azt bátorkodunk megjegyezni, miként „Az ígért szép szó“ s a t. és hogy a szóban levő ígértet a legjobb alkalmat mellett sem lehet 3 órában teljesíteni.

ták, másodszer magyarok és csak aztán lehetünk németek is, nem pedig megfordítva. Már pedig, ha a tanítóképzési tantervnek belső szervezési rovatát áttekintjük, úgy tapasztaljuk, mikép a felvételi feltételek közé a magyar nyelvnek még csak némileges előismerete sem soroltatott. E szerint fel kell tennünk, mikép oly egyének is nyertek felvételt, kik egyetlen árva magyar szócskát sem értenek*), — és ezekből vélnék 2, mondd két órai oktatás által magyar tanítókat előteremthetni? Nem, ily potom áron nem magyarosodnak! Mi legalább, kik a boszorkányok lételetét nem hiszszük, annak lehetőségét is tagadjuk. L. ur végre jobban tudhatná, mint bárki más, miszerint az iskolák nem a tanítók végett, hanem ellenkezőleg ezek amazok végett léteznek s így hivatásuk szent kötelessége saját érdekeket az iskola javának alárendelni és Magyarországon magyar érdekeket képviselni, magyar nyelvet s szellemet terjeszteni, előmozdítani.

Ha e szempontból indulna ki L. ur is, akkor nem engedhetné, miként magyar-zsidó intézetben mi sem taníttassék kevésbé, mint épen e két nyelv, mi sem áptassék több gondnal, mint a német elem s szellem, és végre nem tűrné egykedvűleg, hogy a tanítójelöltek az ókori pogányként „egy lábón álltuk alatt“ az egész „thórát“ megtanulják, azaz megtanulhatni véljék. Szívesen megengedjük ugyan, miszerint L. urnak ezen eljárása a hatóságilag jóváhagyott tanterv által felfogása szerint igazolható, de — kérjük — kinek volna inkább kötelessége és módjában e tanterv magyar-zsidó szellemben való módosítását kieszközölni, mint L. urnak?

„De honnan van hát, hogy mindamellett is jeles héber és magyar tanítókkal dicsekedhetünk?“ — kérdi talán némely nyájas olvasó. Erre igen könnyű a felelet.

Először is az e tekintetben igazán jeles izr. tanítók, t. i. olyanok, kiknél a magyar s héber nyelvtan alapos ismeretével egyszersmind az írás- és szóbeli gondolkifejezés készségét egyesítve találjuk, fájdalom, még mindig fehér holló ritkaságuk. De ha ennek dacára sok tanítónak héberoktatási képességéről szóló bizonyítványaiában a *vorzüglich* szó büszkén ékeskedik, úgy ezen „jelesség“ nem absolut, hanem csak amugy *יפתח בדרור כשמואל בדרור* ismeretes értelmében veendő.

A mi pedig azon csekélyszámú tanítókat illeti, kik e tekintetben csakugyan a mindennapiság színvonalá fölé emelkednek s kiknél a jelesség több a pusztán szó-nál, azok — miként váltig tudjuk — nem a képezde emlőin hízta héber tudósokká; efféle tanítókat rendszeren a talmudnak hátat fordított „bachurim“ból szoktak ujonczozni.

A mondottak nyomán könnyen beláthatjuk, mikép a héber s magyar nyelv oktatásának e hiányán csak úgy segíthetnénk, ha 1. a tanórákat megfelelően szaporítanók, 2. a tanfolyam a protestánsoknál divóhoz hasonlóan három évi időtartamra bővítették és végre — mire a fősulyt fektetjük — 3-szor, ha ezentul a tan nyelv nem német, de magyar lenne.*)

A hébert illetőleg e módosítás még azon anyagi

haszonnal is járna, miszerint a tanítók e szakban bővebb és alaposb ismeretet szerezhetvén maguknak, egyszersmind a bibliát s hittant is taníthatnák osztályaikban, mi által szegényebb községek külön héber s hit-tanítók alkalmazása- s díjazásától megkíméltetnének.

Führer Ignác.

Zemplénmegye, 1867. évi július hó 27-én.

Egy alkotmányos önkénynek mintája.

A zemplénmegyei bizottmány f. évi július hó 7-én tartott gyűlés tanácskozásában, a s.-a.-ujhelyi izr. hitközség néhány tagjának folyamodványára, az izr. hitközségeknél világszerte divó — és így a s.-a.-ujhelyeinél is, mióta csak azzá alakult, szokásban lévő, a hitközségi költségeket fedező hus pót-krajczárt, máskép gabella címet viselő rendszert rögtön megszüntetni határozta. És ez történt, dacára annak, hogy a hitközségnek előjárója tiltakozott ezen, a hitfelekezetnek belső szervezeteire gyakorlott idegen eljárás ellen, dacára annak, hogy azt csak egynehány, a községi rend felbontására törekedő egyének kérelmezték, — dacára az előjáró azon helyes megjegyzésének, hogy ha már annak meg kell történni, adassék egy két havi határidő, mely alatt más költségvetési forrásról gondoskodnának és foganatosítanak, nehogy egy újabb forrás létesítése előtt az eddiginek megszüntetésével nem csak minden községi rend fölbomlana, hanem az egyházi személyzet és a metszők számára kivántató hetibér hiányával, a husban nélkülözést kellene szenvedniök, noha hogy igen helyesen jegyzé meg az előjáró, miszerint a hitfelekezetbeliek nem épen gazdák és földbirtokosok lévén, az egyenes megadóztatási kulcs számukra, a legnagyobb tapintatosság mellett is, aligha csakis közelítőleg az igazsághoz található fel, és az annak nyomán behajtandó adó oly akadályokra találna, hogy egy végrehajtói hatalmat vennének szüntelen igénybe.

Mindezeknek dacára a bizottmány e határozatának rögtön foganatosítását rendelé el, és egy, a hitközségnek szükségét fedezendő, egyenes megadóztatási kulcsnak kidolgozásával bizottmányilag egy pár bizottmányi tagból és néhány hivatalnokból alakított különdöttség bízott meg.

Nem szükséges itt bővebben fejtegetni, mennyiben felel meg ezen eljárás az autonómiai eszmének. Nem szükséges itt bőven taglálni, mennyire sértetik meg a jogegyenlőség ily félszeg eljárás által, ha egy hat-hét-száz családból álló hitközségnek más felekezetbeli bizottság fogja megszabni, miképen fedeztessék amannak egyházi szükséglete. — Elég, a megyei alkotmányos bizottmány kimondta a határozatot és te zsidó hallgass!

Vajjon mit szólna egy protestáns hitközség, ha rajta ilyesmi követtetnék el?

Hogy azonban Zemplénmegyének összes bizottmányát ne érje azon megrovás, kötelességünk kiemelni, miszerint a mondott ügy a megyeház kapuján kifüggesztve volt, e gyűlésben tárgyalásra kitűzött tárgyak lajstromából ki volt hagyva, és már csak a gyűlés utolsó napjának utolsó óráiban hozatott szönyegre, midőn a vidékiek közül már senki sem volt jelen, — a helybeli tisztikar egy részén kívül a s.-a.-ujhelyi bizottmányi tagok közül csak néhány jelent meg, és hihetőleg

*) Ön ezt csak felteszi, mi pedig tudjuk.

Szerk.

*) A t. cikkíró téved, ha lehetségesnek hiszi. Hogy ez megtörténhesék, Lederer urnak legalább is 2 évre jeles héber és magyar tanítót kellene adni, ki azután öt lelkiismeretesen oktatná. De még ugy sem beszélne, mert Lederer tudunkkal már 8 év óta beszél magyarul, még pedig úgy, hogy nincs ember, a ki őt megérteni vagy csak meghallgatni volna képes.

Szerk.

leginkább azok, kik a folyamodók által kérvényök támogatására voltak kérve.

Azt az egyet hozhatják fel mentségül, hogy ez már az 1861-diki bizottmányi gyűlésben volt eldöntve,

de ez oly mentség, melyet csak a zsidókra szokás alkalmazni, kinek váltig azt mondják: várj, mert 61-ben, de már 48-ban is úgy határozták. R. T.

T A R C Z A.

Az 1839—40-iki országgyűlés tárgyalásai a zsidók polgárosítása ügyében.

A főrendi tábla tárgyalásai a zsidók polgárosítása tárgyában. CXVII. ülés. Márczius 26-ikán 1840.

(Folytatás.)

S ez legyen egyszersmind felelet az ellenvetések másodikára, — mert vajjon csodálatos-e, hogy a zsidók eddig semmi nemzetiséget nem mutattak, s ivadékról ivadékra hazánkban lakva, nemzetünk szokásait, nyelvét, szellemét felvenni nem akarták? Megvallom, mélt. főrendek! ha meggondolom, hogy a zsidók polgárosításáról csak most tanácskozunk, s hogy ellenvetésül az hozatik fel, hogy e nép még eddig nemzetiséget nem mutatott, azaz, hogy ezen hazában, melyet mindig idegennek tekintett, magát honosnak nem érzi, hogy azon nemzettel, melynél csak megvetést talált, nem egyesült, azon alkotmányért, melynek csak terheit ismeré, buzogni nem tudott, ha meggondolom mindezt, nem tudom, bámuljam-e azokat, kik ez okot felhozák, vagy szánjam, kik ellen felhozott? mert vajjon lehet-e csodálkoznunk, ha azok, kik csak elnyomattak, nemzetiséget ki nem fejtének? lehet-e félnünk, hogy nemzetiségünkre veszély háramlanék, ha egy ily kis idegen népelemet polgári jogainkban részesítünk? Franciaországnak német tartományai, melyek egy század alatt francziákká váltak, — egész Anglia, hol annyi különböző faj egy nagy nemzetté egyesült, megfélemlenek e kérdésre, s minden theoreticus okoskodásnál világosabban bizonyítják, hogy a legkülönbözőbb népanyagok egy nagy egészszé egyesülnek mindig s mindenütt, hol hasonló jogok hasonló érdekekben központosítják a különvált részeket, s hogy miként Hollandiában, Francia- és Angolhonban, az északamerikai szövegségben látjuk, hogy a polgárosított zsidókat nemzetiségnek hiányával többé nem vádolja senki, ugy nem fogja ezzel vádolhatni a zsidókat senki nálunk is, mihelyest polgárosításuk által nemzetünk tagjaivá váltak, mihelyt egy hazát nyerve, a hazaszeretet nekik is lehetővé vált. — Nem akarok hosszabb lenni egy tárgyról, csak még azon ellenvetésre kívánok eölni, mely a zsidók polgárosítása veszélye iránt tétetik, s még azoknál is nagy hatással bír, kik ezen polgárosítást egyébként igazságosnak ismerik. Mondatik, hogy a zsidók egészen kereskedési iparkodások között élve, e nemzet más lakóainál több ügyességgel bírnak, s hogy így egy fokra emelve a többiekkel, mi jogegyenlőség nevében adatott, általuk könnyen mások elnyomására használtatnék. Mondhatnám erre, hogy azon nemzeteknek példája, hol a zsidók már emancipáltattak, mást mutat, mondhatnám, hogy a zsidóknak egészen kereskedési iránya inkább elnyomásoknak következése, mely által e nép egész munkássága egészen kereskedésre szorítottván, ez egy ponton szükségképen magasabbra emeltetett, mondhatnám, hogy a polgárosítás által a zsidóknak új utak nyitvatván, ezen tisztán kereskedési szellem az emancipáció után inkább gyengülni, mint erősbüdni fog, de mindezek csak hihetőségek, s én nem fogom a mélt. főtáblát fárasztani bebizonyításukkal, csak egyre legyen szabad figyelmetnem a mélt. főrendeket, arra, hogy minden rossz következtetések, melyeket a polgárosításból jósolunk, már léteznek, s hogy ha a polgárosítás ezen káros állapotot nem fogja is megszüntetni,

azt legalább nem tagadhatja senki, hogy mindazon rossz, mit a zsidókról tudunk, a legnagyobb középkori elnyomás alatt támadott, a mostani elnyomás alatt nőtt, s hogy így az elnyomás legalább a bajok megszüntetéséhez vezetni nem fog; mert vajjon mik azon okok, melyekért a zsidók polgárosítását annyira veszélyesnek tartjuk? „Ha valahol a lakókat nagyobb szégyenségben látjuk, mint más helyeken, legyünk bizonyosak zsidót fogunk találni, ki ezt okozá“, — így szól az egyik. De vajjon ez azt bizonyítja-e, hogy a zsidóknak mostani állapotja a közjóra szükséges? „Ha valahol tolvajság követtetik el, az orgazda, az, ki a tolvajt a tetthez készíté s benne segíté, bizonyára zsidó vala“, — így szól a második. De vajjon ez a jelen állapot dicséretére szolgál-e? „Ha valahol csalás követtetett el, a zsidó nem fog hibázni“, — így szól a harmadik. — De vajjon ez azt bizonyítja-e, hogy a jelen törvények a keresztényt a zsidó ellen biztosítják-e? — s ha látjuk, hogy azon elnyomás, mely eddig létezett, polgártársainkat nem biztosítja, ha meggyőződünk, hogy ezen elnyomás nagyobb már nem lehet, ha csak a középkor példája szerint zsidó-üldözéseket követni s őket birtokuktól megfosztani nem akarjuk, — józanabb-e e nép polgárosításában helyezni inkább reményeinket, mint egy oly állapothoz ragaszkodni, melynek káros következtéseit tagadnunk nem lehet, s melyet ha a közjó nem védhet, bizonyára minden igazságszeretet, minden keresztény érzemény rég elkarhozottatott. — Ha mindez áll, ha a zsidó demoralisatióának oka csak azon elnyomás, mely alatt e nemzet eddig szenvedett; ha antinationalis szellemének kufteje csak azon állapot, melyben a zsidó magát eddig a haza polgárának nem érezheté; ha valószínű, hogy a zsidók polgárosítása e nemzet moralisatiójára s nemzetiségére jótékonyan hatni fog; ha bizonyos, hogy ezen polgárosítás legalább semmi oly rosszat maga után vonni nem fog, mit már a mostani elnyomás alatt teljes mértékben nem tapasztalvánk, bátran merem mondani, nincs ok, mely minket a KK. és RR. kívánatainak megtagadására birhatna, nincs semmi ok, mely minket oly törvény alkotásától visszatartóztathatna, melyet századunk felvilágosodottabb szelleme kíván, melyet nemzetiségünknek érdeke enged, melyet ezreknek áldása követni fog.

Koronaőr gróf Teleki József: Nem kívánom bővebben vizsgálni a zsidóknak mostani állapotját hazánkban; mert ha nem mondhatnám is azt egyiptomi fogságnak, de sok jót arról mégis nem mondhatok; nem kívánom továbbá azt is vizsgálni, hogy mint áll a zsidók mostani erkölcsiisége, minthogy az már mások által bővebben kifejtetett, valamint az is, hogy azt nagy részben a zsidók mostani polgári állásának kell tulajdonítani, de azt tagadni minden esetre még sem lehet, hogy ezen népnek mostani moralitása nem áll úgy, mint azt óhajtani kell; s ezen tekintettől vezéreltetve, én a KK. és RR. előadását a maga egész kiterjedésében nem pártolhatom. A józan haladásnak ugyan magam részéről nagy barátja vagyok, de az ugrást nem szeretem, s e tekintetből azt vélem, hogy ha abban, a mit a KK. és RR. ezen izenetben javaslanak, a zsidók lassan-lassan fognak részesítettetni, ugy ők is szinte fokenként fognak azon állapotra emeltetni, mely őket a polgárosításra valósággal alkalmasakká teszi. De van még egy más ok is, mely attól tartóztat, hogy a KK. és RR. izenetét egész kiterjedésében pártoljam, t. i. hogy a zsidóknak vallására és vallási szertartásaikra nézve, melyeknek nem csak egész magaviseletökre, hanem — mint tudva van

— még a család és a többi, volők együtt lakó és nemzsidó val-lásnak iránti viszonyaira is igen nagy befolyása van, a tör-vényhozásnak bizonyos rendelkezést tenni kell a tökéletes megpol-gárosítás előtt, hogy ők e tekintetből alkalmasakká tessenek mindazon jogok birhatására, melyekkel birnak a többi, az or-szágban lakó népek. Ezen tekintetből nem kívánom egész kiter-jedésében pártolni a KK. és RR. izenetét, de pártolom azt, mit előttem többen előadtak, jelesen óhajtom, hogy a tolerantialis taksa megszüntessék, óhajtom, hogy azon kir. rendelet, mely a zsidókat nemesi jószágok haszonbérletétől eltiltja, — eltörül-tessék; de sem egyiket, sem másikat nem törvény által kívánom elhatároztatni, mivel azonkívül, hogy törvényben nem alapul-nak, sérelemkép már több ízben ő Felségének felterjesztettek. De törvény által kívánom elhatároztatni azt, hogy mindazok, kik valamely mesterségre nézve betudják bizonyítani alkalmas voltukat, a czéhekbe bevétessenek, s hogy azokra nézve a vallás akadályul ne szolgáljon; azután pedig mindazon jogokkal bir-janak, melyekkel birnak a többi keresztény mesterek mesterség-ekre nézve; továbbá, hogy valamint a mélt. főrendek azonki-vül is elhatározták, — a zsidók jobbagyi telkeket szabadon vá-sárolhassanak, úgy ők civilis fundusokat is vehessenek, követ-kezőképen a városokban házakat is, — ezt annyival inkább megadhatónak vélem, mivel mostani állásuk mellett is találkoztak oly városok, melyekben nekik ezen engedelem meg van adva, nevezetesen — hogy mást ne említsek — Szeged városá-nak egy részében házakat szabadon vásárolhatnak, úgy van Arad városában is, hol szintén vannak oly fundusok, melyeket zsidók vásárolhatnak. Ez volna, mit törvény által kívánnék el-határoztatni; de ennél ezuttal tovább nem mennék, fentartván a törvényhozásnak jövődőre nézve, ha látná, hogy ez nem olég, többnek tulajdonítását is. De azon véleményben nem vagyok, hogy ez csupán az országban lakó mostani zsidóságra terjesz-tessék ki. Ebben különbséget nem tennék, mert ezen külön-bégségből folyhatna az, hogy ha később engedelemmel vagy enge-delem nélkül zsidók bejönnének az országba, — azok a zsidó-ságnak egy különös osztályát formálnák, mely nem birna azon szabadsággal, melylyel bir a másik; de nem is látok veszedel-met, ha egy jó mesterember vagy más pénzes zsidó bejön, s itt civilis fundust vesz, sőt ezt az országra nézve inkább kívána-tosnak tartom, s így közönségesen terjesztoném ki ezen kedvezéseket a zsidókra a nélkül, hogy azokat különösen szoritanám csupán a benlakókra. — Egyébiránt tétetett itt javaslat is, mi-szerint a t. KK. és RR. szólittassanak fel, hogy az e részbeni országos választmányi munkálatot vegyék fel; ehhez nem járulok, mivel ezáltal a dolog elintézése hosszabb időre terjesztet-nék, s miután az országgyűlés azonkívül is végéhez közelit, könnyen történhetnék, hogy ez országgyűlésen a zsidókra nézve semminemű kedvezések nem tétetnek; de egyébiránt is a veleje ezen kedvezéseknek, melyeket az országos választmány a zsi-dókra nézve javal, azokban pontosul, miket előadtam, s ezen tek-intetből vélekedésem mellett maradok.

Posegai főispán gróf Szécsen Miklós: Ámbár tökéletesen meg vagyok győződve, hogy ezen nagyméltóságú gyülekezetben nem találkozik senki, ki hazánkban a zsidók sorsának javítására velom együtt segédkezést örömet nem nyujtana, mégis kényte-len vagyok megvallani, hogy véleményem szerint a jelen tör-vényjavaslatra, az országbirája ő excell. által ismételve igen bölcsen kijelentett figyelmeztetés: „quod leges improvidandae non sint“ — igen ráillik, mert ha ez érdemben más törvényho-zásoknak, p. o. Würtembergnek példáját tekintem, hol a zsi-dóknak már az 1828-ik évben több engedmények adattak, és tökéletesen még 1836-ban sem polgárosítottak; — ha a kér-dés alatt lévő nemzet szellemére figyelmezek; ha tekintetbe veszem népünk meggyökerezett balitéleteit, melyeket ugyan las-sankint megszüntetni, de nem egy vágással kiirtani lehet; ha végre az ily általánosságban hozandó törvény következményeire

ügyelek, igazságtalanság nélkül állítani merem, hogy az, mi — mindezekre nem figyelmeztve — javaltatik, a rögtönzés (in-provisatio) bélyegét viseli! Éreztek bizonyára ezen tárgy fon-tosságát az 1790-ik évi országgyűlési rendek, és ezért minden oldalrólí fejtegetését egy országos választmányra bízták, minél fogva a t. KK. és RR. felszólítandónak vélném, hogy az érintett országos választmány munkálatának tekintetbe vételével e tárgy-ban újabb javaslatot készíteni, és, nehogy — mint mondatott — ezen közönséges gyógyszer az országos munkálatok felvételére leendő halasztása által későn orvosoltassék, azt még e jelen or-szággyűlés alatt a mélt. főrendekkel közleni sziveskednének.

Főajtónállómester gróf Zichy Ferencz: Az izenet első ré-szére nézve tökéletesen egyetérték a koronaőr ő excellentiájá-val; — a második részére előadásának vannak némely észrevé-teleim. — Nem javalhatom ugyanis, hogy ezen intézkedés áta-lános legyen és ne szorittassék csak a hazában lévő zsidókra; mert azt kell tekintenünk, hogy az egész monarchiában sehol sincs kimondva, s engedelem adva a zsidók polgárosítására; és így Lengyel-, Cseh- és Morvaországból egyszerre igen sok zsidó lepné meg hazánkat; s ekkor hazánkból második Lengyel-ország válna, hol a földesurak a zsidóknak szolgálí s rabja. Nem kívánom tehát az elvet oly általánosan kimondani, mint az az izenetben foglaltatik. Tudjuk, hogy Pesten s Pozsonyban sok polgárok vannak, kik nemesi jószágot vettek, e szerint a zsidó is megtelepedvén, még utoljára szolgabíró is lehetne; annál fogva a törvényes intézkedést csupán saját zsidóinkra kiterjesz-teni, az idegeneket pedig csak akkor, ha engedelmet kapnak, egyenkint az országba befogadtatni kívánom.

(Folytatjuk.)

L E V E L E K.

B.-Füred, 1867. évi július 27-én.

T. szerkesztő ur!

Mióta Füredet említeni hallottam, bármikor is akadtam valakire, ki Füredről hazatért, mindig egy és ugyanazt beszél-ték az illető, hogy t. i. nincsenek türelmetlenebb vendégek a füredieknél — a zsidók iránt.

Csekélységem az idén legelőször vagyon itt, pedig mint az afféle somogyi lakós módomban lett volna gyakrabban el-jönni, de mindig visszajesztt azon félelem, hogy önmagam is meg fogok arról győződni, miről eddig csak hírlapokban olvas-tam és beszélni hallottam.

Nem tartozik talán szorosán egy hitfelekezeti lapba, a mit ezuttal leirandó vagyok, de azon meggyőződésben élek, hogy igen sok embert érdekelni és még többnek felvilágosításul fog szolgálni.

Nem szándékozom a fürdőhelyet Füredet leirni, hanem csak a keresztények és zsidók közötti viszonyt, mely itt csak-ugyan nem igen épületes, mert ha az ember valahová néz, vagy zsidókat, vagy keresztényeket fog találni, de sehol vagy nagy ritkán keresztényeket zsidókkal, vagy zsidókat keresztényekkel társalogni.

Nem annyira a természet szépségével, mint inkább a ne-vezett tüneménynyel foglalkoztam ittlétem óta, hogy nyomára jöhessen az annyira elhírhedt zsidógyűlöletnek, és azért nem is ki-méltem semmi fáradságot, semmi áldozatot, hogy csak azt vala-hogy kifürkészsem.

Füreden mintegy 750 vendég van, közöttük 400 zsidó, kik leginkább Somogy, Zala, Veszprém és Fehérmegyében lak-nak. A zsidó vendégek inkább a középosztályhoz tartoznak, a keresztények hivatalnokok, ügyvédek, írók, színészek és igen csekély számu kereskedőkből állanak. A zsidó vendégek kevés kivétellel kereskedők vagy azoknak családja. Már a fővárosban is tudtommal keveset érintkeznek hivatalnokok, ügyvédek, ke-

reskedőkkel, ha csak üzleti viszonyuk nem hozza őket egybe; nem érintkezik pedig a keresztyén ügyvéd vagy hivatalnok sem a keresztyén kereskedővel, mert ezt már a társadalmi viszonyok úgy hozzák magukkal, hogy az ember magához foglalatosságra hasonló embert szorot felkeresni. Ez egyik oka, hogy Füreden keresztyént zsidóval nem igen találunk. Vannak azután még Füreden rabbik és keresztyén papok, hogy ezek nem érintkeznek, hogy ezek egymást kerülilik, azon nem csodálkozik senki, mert a legtöbb keresztyén pap még a rabbinus nevet sem kívánja hallani, valamint a rabbinusok sem viseltetnek valami véghetetlen rokonszenvennel a keresztyén papok iránt. Ezzel némiképen megfejtettem volna azt, hogy a füredi zsidók és keresztyének egymással nem igen társalognak.

Még azonban e magyarázattal nincsen az mondva, hogy zsidógyűlölet letezik, mert ha mindazokat gyűlölnék, a kikkel nem érintkezünk, akkor valóságos embergyűlölők volnánk.

Nagy különbség van a között: nem érintkezni, nem érintkezhetni és érintkezni nem akarni. Már pedig Füreden a zsidók a keresztyénekkal érintkezni nem akarnak.

Engem azon ritka szerencse ért, hogy néhány somogyi ismerősöm volt, kikkel többször találkozom, kik otthon a legbensőbb barátságban élnek velem és itt sem mondhatnám, hogy kerültek volna; de gyakran vettem észre, hogy keresztyén társaságban zavarban vannak, ha általam megszólítva lesznek. — Ragadós egy betegség ez, mely még a némileg szabadelvű emberen is fog.

Nem lesz talán érdektelen, ha leírom, hogy mit hoznak fel, ha az ember nekik szemükre veti türelmetlen- és szabadelvűtlenségüket. Azt mondják: hogy érintkezessünk zsidóval, ha a zsidó kerüli vendéglőnket, orvosunkat, színházunkat? — Tagadhatlan, hogy a zsidók nagyobb része zsidó vendéglőbe megy, de hát azok, a kik keresztyénhez mennek, jobb sorsban részesülnek? A mi pedig azt illeti, hogy a zsidó nem veszi a keresztyén orvost, arra a legjobb öntudattal azt felelhetjük, mert magunk győződünk meg róla, hogy Orszovenszky orvostudorhoz igen számos zsidó megy, de a zsidó Mangold nevű orvoshoz keresztyén nem igen közeledik.

De azután, ha minden zsidó a zsidó orvost híja beteggyáhhoz, van azért oka valakinek panaszkodni? Az, hogy a zsidó nem jár a füredi színházba valami nagy örömmel, azt megezőfolni nem lehet, de nem is fogja azt valaki megezőfolni, hogy a keresztyének sem járnak. Üres bizony a színház loginkább, pedig ha a keresztyén vendégek olyan örömet mennének, a színészeknek jobb dolguk lehetne. Egyébiránt, ha a színészek zsidók volnának, soha, de soha sem menne még csak feléje is a keresztyén. Erről meggyőződni volt elég alkalmuk a füredi zsidóknak, midőn zsidó művész vendégszerepelt. — Az igazság érdekében el kell önnök, t. szerkesztő ur, még beszélnem, hogy még a füredi keresztyének is zokon vették Pest városának közgyűlési képviselői magatartását. Magam hallottam egy keresztyén társaságban egy nagynevű írótól monnani: „Pest városa maga ássa alá a maga és a kormány népszerűségét“, pedig ezen író nem számítják a Deákparthoz.

Ugy hiszem, hogy már többet is fecsegtem kelletlenül, mi pedig rendesenem nem szokásom. Végül még csak annak akarok kifejezést adni, hogy a zsidók legjobban cselekszenek, ha kevésbbé érzékenyek. El kell a fájdalmat nyomni, és úgy tenni, mintha mi senkiinek társaságát keresni nem akarnók. Ha gyűjteni fognak bármicsoda célra, nem fognak bennünket kihagyni, és mi boszuljuk meg magunkat azzal, hogy adjunk, még pedig minél többet.

Halász Ábrahám.

Még szombaton este utazám el Kassára. Midőn rabbi Hillel 1861-ben a szikszói rabbiállomást elfoglalta, meghitt barátjai körében kijelenté, miszerint csak azért jött Szikszóra, hogy a hittől elszakadó két községet, a miskolczit és a kassait, megtérítse és az igazhitűség karjai közé visszavezesse. Kassára érkezvén, alkalmam volt saját szemléletem által meggyőződni, miszerint a rabbi küldetését remekül teljesítette és kitézött célját bámulatra méltólag megoldotta, a mennyiben a haladást a nevezett két községben lehetetlenné tette. Kezdetben felizgatta a lámdánokat az illető városokban a haladás ellen, kik eleinte félénken ellenzékeskedtek. — Későbbben más elemekkel is szaporitá s növeszté az ellenzék taborát, mely aztán merészebben és bátrabban fellépett. Alig folyt le négy év, s a soharisták — úgy akarjuk az ellenzékot elnevezni — a rabbi ügyessége és rendkívüli tevékenysége által oly annyira szaporodának és erősdének, hogy azok mindkét városban a többséget képezték. Építettet ugyan egy új imaház almomorra fölül Miskolczon négy évvel ezelőtt s Kassán a jelen évben; de ezen építményeket nem lehet a haladás győzelmének tekinteni, mert ezek által a civakodás, perpatvar s vallás meg hasonlós oly mérvet vettek, hogy azok az illető községeknek a legnagyobb sebeket ütik és azokat a fejletlenség örvényébe sodorják. Minthogy az imaház barátjai a leggazdagabb s legértelmesebb egyének tagjaihoz tartoznak, e d'ig mindkét községben a hatóságoknál győzedelmeskedtek a soharistákon.

Azonban kár, hogy a kassai imaház barátai nem oly türelmesek mint a miskolcziai. Ugyanis az új imaház építésének közvetlen befejezése után az első hatóságilag bezáratták a régi zsinagogát, kényszeríteni akarván a soharistákat, hogy az új imaházat meglátogassék. De a soharisták az új imaházat a nagy mihályi petak din — törvényes határozat — következtében t'úme gyanánt tekintvén, szép kertet béreltek ki, hol naponta istoni tisztelotet tartanak. Vajjon télen is akarnak-e ott a szabadég alatt imádkozni, nem tudjuk; de legyen szabad reménylenünk, miszerint idővel az imaház barátjai barátságosabb és türelmesebbek leendnek a soharisták irányában, s kinyittatják számokra a régi zsinagogát.

Kassán tartózkodásom ideje alatt meglátogattam az új imaházat, mely valóban díszére válik a szép városnak. A tanodát is akarám meglátogatni, de sehol sem találtam, de igen is találtam sok chedert, még többet, mint Szikszón. Egy megye sem olyan szegény tanodákban, mint Abauj; mert iskoláinak száma — semmiro szállítandó.

Öt napig, vagyis péntekig tartózkodám Kassán s környékén. Nagy meglepetésem- és csodálkozásomra tapasztalám, hogy míg a vallásban a nézetek szomorúak, addig a politikában a legszabadelvűbb nézetek uralkodnak. Én hallám dicsérni és magasztalni a szikszói és sandezi rabbit és — Tisza Kálmánt is. Az 1850 év óta a Hernád völgyében és a szomszéd megyékben minden évben számos családok Észak-Amerikába vándorolnak. Ujabb időben a kivándorlás oly nagyon növekedék, hogy alig van egy család a Hernád völgyében, kinek legalább egy-két tagja ki nem vándorolt volna. — Maga a hyperorthodox új helyi rabbi is azt nyilvánítá előttem: hogy az ő legfőbb óhaja Amerikába kivándorolhatni, hogy ott politikai s vallási tekintetben szabadon élhessen.

Utam pénteken Szikszóra visszavezetvén, ismét ott maradtam szombaton. Rabbi Hillel akkor távol volt, de helyettese Akiba József volt otthon. Szombaton este felé drását tartott, melyben a felvilágosodott rabbikat s községekot átkokkal és szidalmakkal illette s oly kifejezéseket használt, hogy azok a szikszói közönség fileit is megsértették. Az ájtatosak azért lassanként kilopozván, a szomszéd község termébe menének. Midőn Akiba József észre vevé, hogy csak maga egyedül maradt az imaházban, utánuk szaladt a község termébe és folytatá szónoklatát. A közönség még Minchát nem imádkozván, kisiető az imaházba imádkozandó. Akiba József ismét egyedül maradván, kinyitá az imaház és a községterem között lévő ablakot, bedugta fejét az imaházba s beordítá drásáját. — Ezen jelenet után elhagytam az imaházat s egynehány órával később Szikszót, Miskolczra és onnét Temesvárra utazandó.

Silberstein Mór.

N.-Károly, 1867. évi július 26-án.

Mióta az egyenjogusítás kérdése azon stádiumba lépett, hogy liberális és nem liberális lapok teli torokkal kiáltják, miszerint az már nem is kérdés többé, — sok pro et contra cikket olvastunk a lapok hasábjain a nélkül, hogy tisztába tudtunk volna jönni az irányzattal, mi nem is csoda különben, ha meggondoljuk, hogy többnyire az értelmetlenség sűrű leple alá burkolódzván, csak felső, sima felületökkel engedték meg a közelebbi megismerkedhetést. Most pedig, midőn mi is hozzászólás által nyíltan és tisztán törekszünk elérni azt, mi az állam társadalmi fejlesztésére szükségé vált, olnémitani akarnak bennünket.

Mire valók ezek az ijesztgetések! mintha bizony mi zsidók oly korlátolt eszűek volnánk, hogy azt be nem láthatnók, mennyire árthat felszólalásunk, mennyire nem.

Mindennek a világon koll hogy értelme legyen, és az emberi észnek azért adatott át, hogy a természet titkait vizsgálás után kifürkészsze, de hogy mi értelme legyen a „Pesti Napló“ azon nyilatkozatának, hogy agítalunk, annak magyarázatát csak az adhatná, kinek a szinfalak mögé pillantani nem tilos. —

Avagy abban állana az agitalás, hogy szólunk? Hagyján! Mindig jobb a szólás a némaságnál, noha igaz, olyan szólásban, mint a milyen Frieder uré volt, sinez valami nagy Isten áldása, mert ha cikkét végig olvasva, meg akarnók jelölni fontos helyeit, talán eljutunk az utolsó sorig, a nélkül, hogy valamit aláhuzásra érdemesnek tartottunk volna. Higgadt vérrel és — meglehet — jó szándékkal írta cikkét, de a rajta átlengő szellem nem teheti azt üdvössé, sőt — nyíltan szólva — a zsidóság nagy része kétségbe is vonhatná jóakarátát. Azonban nem akarunk Frieder ural polemiát kezdeni, véleményét, meggyőződését tiszteljük, de nem ismerhetjük el az egész zsidóság véleményét, midőn minket hallgatásra int. Nekünk szólani igenis kell, mert érdekünkben áll.

A szabadság kifejtése növeli az ország tekintélyét és az ország jövőjét csak a hazában lakó mindenféle hitfelekezeti egyesület biztosíthatja, és miért fojtsuk mi el szabadsági követelésünket? Azért, mert ezen hangok némely lapokra nézve kellemetlenek? Mi nem vagyunk többé hajlandók nélkülözni és fájó sebeinket takargatni csupán azért, hogy az undorító látvány ne szüljön visszatetszést.

A szólás szabadságánál fogva minden avatott kéz forgathatja a tollat, kivált a mikor arról van szó, hogy egy igazságos ügy testé valósitását sürgezzük, mert az ildomos bókokkal, miket néha-néha hallunk, ma már be nem érhetjük.

Talán mi is jobb szeretnők, ha — mint a „Ben Chananja“ t. levelezője mondja — nem zsidó fiatal publicisták, hanem keresztény tekintélyek vitatnák meg az emancipáció kérdését, de miután azok csak akkor irnak, ha már csak védelmezni kell önmaguk elkövetett hibáját, miután továbbá a legtöbb még annyira sem foglalkozott és annyira sem gondolt velünk, hogy bajunkat valósitásosan ismerje, mégis csak nagyon czélszerű, ha mi el nem hallgatunk, legalább ránk nem fogja majd senki sem, hogy el nem panasztuk bajunkat.

Neumann József.

Szabolcsmegyéből, 1867. évi július 28-án.

Mint Mekkába a mohamedánok, úgy zarándokolának a mult héten e vidéki értelmetlen véreink Nagy-Kállóba és onnan Balkányba, hol jelenleg a Koloméába (Galiczia) áttepedő szikszói csudatoljes „szent-rabbi“ téritgetéseit üzi. Téritgetéseit mondók! igenis, mert míg a többi honunk felvidékén székelő csudatevő rabbik a legnohezebb betegségeket állítólagosan gyógyítják, a legiszonyubb bajt elhárítják, a szegényeknek kincseket és a gyermekteleneknek gyermekeket szereznek, — hogy köznépünk orszényét ürithessék; — addig a szikszói „szent“

mint igazi lázitó, chassidaeus-téritő lép fel! . . . „Ne késedelmezzetek — így prédikált ő kedden Kállóban Isten szabad ege alatt az összegyűlt tömegeknek — „igen, nem szabad késnetek a chassidismus boldogító karjainak kezét nyujtani; — minthogy csak ő, t. i. a chassidismus, a jövendő jólét egyetlen kutfője . . .“ És miután még az emancipáció-barátokat nyilvánosan kárhoytatá, a nemizraeliták és ujító-izraelitákkali társalgást véteknék nevezé és minden korszerű zsidó haladást büntetés alatt tiltotta, — itten is hirdeté ő ama nevezetes eszme hitelvét, miszerint egy valódi izraelitának magyarul vagy németül helyesen beszélni és írni nem szabad; egy izraelita, ki magyarul vagy németül tisztán beszél, menthetlenül a „pokolba“ jut.

Ez ám az új dogma, melyet ezen szikszói rabbi feltalált, és melyet az ő apostola Schlesinger József, Kassán lakó veje által roppant nagy erő és különféle eszközök segítségével felső-magyarországi hitsorsosaink közt néhány év óta hirdet! — Hogy ezen valósitásos irtóztatás, rettenetes zajjal kikiáltott proclamációk eredmény nélkül nem maradtak, tanusítja a nálunk mindig jobban elhatalmazó durva chassidismus.

A lefolyt héten is kellett fájó szízzel észrevennünk, mily jelentékeny a chassidaeusok és a csuda-rabbi tisztelők száma. Mindenütt, hol a szikszói Hillel a mult héten járt-kelt, az ugynevezett chassidaeusokon kívül más, új követőkre talált. 400—500 „ájtatos“ zarándok kísérte őt Balkányba, hol több mint 400 forintba került étkeket készítették szombatra a szent vendég tisztelétére.

E szomorú tények leírásánál egyedül az nyugtat meg bennünket, egyedül az fojtja el aggodalmunkat, hogy a műveltség általános terjesztése ezen eszevezettekre is fog elvégre hatni.

Knopfler Sándor.

Vegyes hírek.

— A „Pesti Napló“ ma valami Braun József, egy egészen ismeretlen egyéntől „számtalan pesti előkelő izraeliták nevében“ ellátott aláírással közöl egész erodetiségében egy cikket. Ugy látszik, a „Pesti Napló“ be akarta ezen cikkel bizonyítani, hogy vannak zsidók, kik tapintatlanok, hazudnak és nem tudnak magyarul. Ezt mi magunk sem fogjuk eltitkolni, mi még azt is tesszük hozzá, hogy zsidó tolvajok is vannak. Ha pedig a „Pesti Napló“ nem azt akarta mondani, hanem a zsidókat megnyugtatni, akkor megint nagyon csalódott. Még csak azt akarjuk megjegyezni, hogy az a Braun József bizonyosan nem tudja azon „számtalan“ szónak az értelmét, ő valószínűleg szán-ből képezte a számtalan szót, mert megszámolni elvégre csak mégis lehet azokat, kik B. úr véleményét osztják; ő talán ezen aláírással akart élni: zszánalomraméltó pesti előkelő zsidók nevében.

E cikk tartalmát csak jövő számunkban közölhetjük.

Egy izraelita

n e v e l ő,

ki a magyar, német, héber és — ha kívántatik — a francia nyelvben is tanít, állomást keres. — Ajánlatok küldendők e czimhez: Knopfler Sándor, nevelő, Téth, p. Nyiregyháza — Napkor.

P á l y á z a t.

Ezennel pályázat nyittatik a nyirbátori izr. elemi tanodánál betöltendő altanítói állomásra, melylyel 200 osztr. ért. forintnyi évi illetmény van összekötve. — Tanítási nyelv a magyar, német és héber. Sajátkezűleg írt tanképességi okmányokkal és kellő bizonyítványokkal felszerelt folyamodványok folyó évi szeptember 15-éig bérmentve a hitközségi előljárósághoz küldendők.

Katz Izrael,
cultus-főnök.